

СТАНОВИЩЕ

за дисертацията на Гергана Ангелова Райжекова на тема „Развитие на съвременната алтернативна сцена в България (Музикални клубове и медии)“, представена за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.5. Обществени комуникации информационни науки

Представеният научен труд „Развитие на съвременната алтернативна сцена в България (Музикални клубове и медии)“ представлява сериозно и задълбочено изследване на нашата музикална сцена, която сцена е репрезентативна за актуалната ни музикална *култура на всекидневието*. Дисертационният труд съдържа увод, четири глави, заключение, библиография и приложение с обем 288 страници. Тази дисертация, не само в количествено отношение, покрива нормативните за случая изисквания. Но, според мен, тук по-важното се състои в това, че става дума за един много малко проучван терен на съвременната рок музика, която предизвиква трайния интерес на младите поколения и активно формира техния музикален вкус и предпочитания. Намерението на Г. Райжекова да изследва „алтернативната сцена като музикална медия“ подсказва, че тя има предвид да направи един анализ на българската рок музика като особена комуникативна *институция*, а не само като едно по-глобално музикално направление. Мога да призная, че действително, в разглеждания научен труд е направен добре обоснован анализ на мрежата от сцени на музикалните клубове (97 на брой) с присъщия им символен капитал; тази мрежа де факто е интерпретирана като почти единствената самоинституционална *медия* на алтернативната ни музика. Г. Райжекова е успяла да изпълни своята изследователска задача защото най-напред има много добра теоретическа информация за алтернативната музика като световно явление; на второ място, тя е провела успешна дългосрочна работа на терен, с прилагането на съвременни изследователски антропологически методи като наблюдение, включено наблюдение, биографични разкази, свободни интервюта и др. , които са добра основа за „дълбочинен анализ“; на трето място - тя използва свободно комплекс от нови научни понятия, позволяващи да се постигне и опише сложността на изследователския обект в хронологичен, тематично-проблемен и практико-приложен аспект.

Като цяло оценявам положително разглеждания научен труд; приемам като реалистични направените в края на автореферата обобщения за приносните моменти в дисертацията. Лично за мен особено приносно значение имат следните теоретически заключения на Г. Райжекова:

1. Изследвано е днешното значение на понятието „алтернативна музика“ и е разкрито как в конкретния български контекст тази музика се преформатира в актуален, стойностен и богат на конотации жанр на нашата популярна музикална сцена; от една страна, показани са корелациите между българската и англо-американската алтернативна сцена, а от друга – как този по-глобален музикален жанр се е наложил като актуален, предпочитан и адекватен на локално равнище, преобразувайки се непрекъснато, но оставайки си неизменно алтернативен. Дисертацията потвърждава авторската хипотеза, че и при нашите условия музикалните клубове, като структури на алтернативната сцена, стават все по-важни в системата на културната индустрия и музикалния бизнес. Възникваща като некомерсиална и антикомерсиална (мнение, поддържано и до днес у нас, поради перманентната липса на благоразположен икономически капитал), тази музика по един или друг начин преминава и в мейнстрийм. Така крайно време е да се разбере, че днес в музиката, а и в изкуството като цяло, всички течения, стилове и жанрове са - в различна степен, но винаги комерсиализирани. Затова сега понятието „алтернативност“ не означава антикомерсиалност, а говори за художествената творба като социален факт, който се противопоставя на общественото статукво; но има и друго значение: разкрива вътрешна скрита противоречивост между едни и други изкуства, направления, стилове или образни художествени артефакти. Т. Адорно твърде отдавна е забелязал това, констатирайки: “Музеят на операта позволява на съвременния зрител да се дистанцира от масовата култура, без да приеме да заплати цената на едно реално културно участие”.

2. В дисертацията е разкрито как, поради липсата на реален икономически капитал и отсъствието на достатъчно заинтересовани спонсори и продуценти, клубовете в България залагат преди всичко на развитието на т.н. от Бурдийо „символен капитал“, което обаче не може да ги дефинира като трайни във времето влиятелни институции; на тази основа може задоволително да се обясни особено значение у нас не на авторската творба или авторския кавър, а преди всичко на *стойностния кавър*; но поради желанието на клубовете да свирят кавъри без авторски елементи в тях в дисертацията се прави реалистичното обобщение, че музикалните ни клубове стимулират имитиращия музикант, който нарича своята група на английски език, пее на английски език и се отдалечава от българските идиоми.

3. Въпреки предходната констатация в дисертацията се анализира успешното кариерно развитие на няколко вълни в развитието на българската рок музика, които имат своето историческо и съвременно значение за развитието на алтернативното музикално изкуство в нашата страна.

4. По отношение на нашите електронни медии и музикална журналистика се констатира, че по силата на редица обективни обстоятелства те не толерират особено родната алтернативна музика и тя по същество почти отсъства от медийните канали; така клубовете остават да осъществяват единствената по-трайна връзка с публиката и се превръщат в „алтернативни медии сами по себе си“.

5. В дисертацията се разкрива, че първата стъпка към преобръщането на негативните тенденции в развитието на музикалните сцени и клубове към възходяща посока е свързано с поемането на музикално-възпитателна отговорност и формирането на по-трайни *музикални общности*.

Тези приноси моменти разкриват изследователска позиция, съсредоточена върху реални и важни проблеми в развитието на съвременната българска алтернативна музика. Това определя и положителната ми оценка за разглеждания дисертационен труд. Същевременно искам да обърна внимание и върху някои пропуски в авторския анализ.

1. Най-напред ще обърна внимание върху това, че Г. Райжекова изследва алтернативната музика изключително като *медия*, но я пренебрегва като *изкуство*, тоест като динамична съвкупност от различни творби, стилове и направления (не само алтернативни!). Това става особено оспоримо в главата, където авторката анализира някои *сугестивни особености* на алтернативната музикална сцена; пише се за централна роля на алтернативната музика в създаването на сугестивна обстановка в клубовете, която пък от своя страна улеснявала „задействането на възприемчивата ни „множествена личност“, тоест в клубовете се достига до някакво динамично и напълно противоречиво емоционално състояние, лишено от логичност; говори се за „клубна сугестия“, за необходимост от приложимост на седемте закона на науката сугестопедия, както и за три вида антисугестивни бариери, възможни относно алтернативната сцена. Казано на медиен език алтернативната музика е нещо като групова манипулация или като „фалшиво изкуство“. Но в случая трябва да напомня, че още от времето на великия Аристотел въздействието на изкуството се преценява чрез естетическото понятие *катарзис*. Няма да влизам в повече подробности, но искам да кажа, че само с антропология - но без естетика - няма да се отиде по подобни въпроси много далече. Склонен съм да мисля, че и *алтернативното изкуство* не е само манипулация, каквито и моменти да има на „клубна сугестия“ в различните клубове.

2. В първата глава на дисертацията, в раздела „Теоретичен обзор за култура и музикална култура“ Г. Райжекова се съгласява с мнението на музикалния критик Р. Уйлямс, че термина „култура“ е „обезпокоителна дума“ и „объркващ термин“, защото има различни значения: означава едновременно културата, която се учи в музея, културата, която те прави по-добър човек и културата, която те зачислява в дадена група. Без да влизам в подробности ще кажа, че тези смисли не се нуждаят от разграничение (от някаква „гранична работа“), защото те са свързани помежду си от общ и непротиворечив смисъл: чрез музея културата може да те направи по-добре образован и възпитан човек и по този начин да те зачисли в по-възвишена социална група. Но с оглед на изследвания обект може да се наблегне, дори е препоръчително, на един или друг аспект от значенията, скрити в понятието „култура“. Конкретно в изследвания случай на алтернативната музика особено евристично значение може да има т.н. *репрезентативна култура*, тоест изтъкването на значенията на различните художествени творби, стилове или направления, които формират актуалния

културен екран. Сред изобилието от художествени творби, населяващи културния екран, има смес от представителни и просто скромно присъстващи артефакти. За днешната ни актуална всекидневна култура турските филмови сериали имат репрезентативно значение в сравнение, например, с индийските сериали. Същото мога да кажа и за алтернативната музика – нейните творби от години имат по-голямо значение за изграждане на музикалната култура на поне две-три поколения, отколкото творбите, извадени от „музея на операта“. Количественото и качествено натрупване на музикални смисли в социалните общности е дело преди всичко на репрезентативните културни творби и в този смисъл изследването на алтернативната музика е крайно необходимо, а в случая и достатъчно закъсняло. Има социокултурни аспекти на темата за алтернативната музика, които не са свързани толкова с отделния член на дадена общност, колкото с възможността музикалната култура да формира общности, които да вървят нагоре дори и когато обществото върви надолу.

Тези критически бележки имат за цел да обърнат внимание върху сложния **характер на изследователската тема, а не да отрекат приносния характер на разглежданата дисертация, който вече отбелязах.**

По темата на дисертацията има 6 публикации на български и английски език.

Авторефератът представя синтетично и съдържателно главните моменти в авторското изложение на Г. Райжекова.

В заключение ще потвърдя, че разглежданата дисертация „Развитие на съвременната алтернативна сцена в България (Музикални клубове и медии)“ представлява интересно и богато на нови проблеми изследване. Ето защо **тази дисертация ми дава основание да предложа на Гертана Ангелова Райжекова да се присъди образователната и научна степен „доктор“** по професионално направление 3.5.Обществени комуникации и информационни науки.

16. 08. 2017 г.

София

Член на научното жури:

Проф. Иван Стефанов, д-р на философ. науки